

A Kereszténység előmozdításának eszközei.

Oly időben élünk, midőn a keresztény vallás terjesztése kötelességének érzete élénkebb, mint bármikor a multban. Magunk körül sok sürgést mozgást és buzgóságot láthatunk e jó ügyben. Még olyanok is, a kikről éppen nem lehet elmondani, hogy a kegyességben szerfelett bővölködnének, szorgalmasan kívánnak gondoskodni, hogy mások bővölködjenek abban. A sokaság tevékenysége szembeötlőleg ez irány felé fordul. És mivel az emberek természetöknél fogva nyughatatlanok, és tevékenységök számára térre van szükségök, és inkább hiábavaló dolgokkal foglalkoznak, mint hogy semmit se tegyenek: az emberbarát csak örvendhet, hogy a tömeg tulságos tettvágya számára egy új csatorna nyilt, habár egyéb jó nem következne is belőle.

Mi több más jót is remélünk. Azonban meg vagyunk győződve, hogy a mig nagyon is alárendelt indokok és fanatikus ösztönök hoznak létre és munkásságba a kereszténység kebelében sok nagyszerű egyletet, s a mig némelyekben a vezérkedési, másokban az egyesülési előszeretet, s mindenikben az a szenvedély, hogy nagyszerű s meszsze kiható dolgokat tegyenek, teremtik közöttünk a hatalmas társulatokat: addig igen sok őszinte keresztény ember is vezéreltetik e térre ama magasztos vágytól, hogy a kereszténységet terjeszsze. Az ilyenek az evangéliumban megbecsülhetlen drága kincset találnak s szeretnék embertársaikat is részeltetni abban. Az ilyenek ittak az élet vizéből, és szeretnék annak folyamát tovább is elvezetni, hogy minden pusztát és vadont virulóvá tegyen, s minden epedő és csüggedező léleknek szomját megenyhitse. Az ilyenek mindig megújuló örömmel fordulnak a szentírás prófétai helyeihez és azokat saját vágyaik szerint értelmezvén, erősen remélik a világ erkölcsi állapotának rövid idő alatti átváltozását, és esengve vágyakodnak magok is részt venni e csodaszerű megújulásban. Hogy jót tesznek, abban nem kételkedünk, ha tán e jót nem is oly módon esz-

közlik, mint a hogy ők képzelik és óhajtják. Fáradozásoknak közvetlen és általános sikere utóvégre talán még ártalmára is lehetne a keresztény vallásnak. Ők ugyanis az Isten igéjével egyszersmind annak sok részben hamis értelmezését is terjesztik, a mi nemcsak lényegesen gyengíti annak üdvezítő erejét, hanem néha még valószínűséggel ártalmassá is teszi. A jót talán nem annyiban fáradozások sikerülése, mint meghiusulása által eszközlik. Majdnem minden vállalat csak lépcsőnként érte el végcélját és oly módszerek által, melyeket számtalan meghiusult kísérletből és sok öszszegyűjtött egyes tapasztalatból lehetett eltanulni. Az első munkások gyakran nem tesznek egyebet, mint hogy megtanítják az utánok következőket, hogy mitől őrizzék meg, s miképpen munkálkodhatnak jobb sikerrel, mint ők. Azonban legyen bármilyen a kimenetel; de őszinte keresztények, a kik e jó munkában nem pártszellemből s azon elfogultsággal vesznek részt, mintha csak ők és az ő felekezetük volna a letéteményese minden igazságnak és erénynek, hanem fitogtatás nélküli emberszeretetből és a Jézus Krisztushoz való ragaszkodásból, bizonyosan megtalálják a magok jutalmát; sőt ez ügyben egy bizonyos határig még a túlzást is meg lehet bocsátani. Hisz az emberek más tárgyaknál szeretik, hogy a képzelődés lángoljon; hogy a józan ítélet egy időre szunnyadozzon és az érzelmek a valónál fényesebb reményeken legeljenek; hogy a hazafiság, az emberszeretet és családi érzelem néha regényes vállalatokban törjön ki, s célját oly eszközökkel törekedjék elérni, melyekre a józan okosság hidegen tekint. Miért botránkozánk meg tehát a szoros józan ítélettől való minden eltérésen, egy olyan ügyben, mely annyira szivünkhöz szól, mint a keresztény vallás terjesztése? Az emberek éppen oly könnyen lehetnek szerfelett józanok, mint igen hevesek; és egy oly ember, a ki a világ gyors megtérésének kegyes óhajtásában már annak megtörténtét is előlegezi magának és a ki a maga kötelességét az első tanítványokéhoz mérve arra vágyik, hogy magát egy ily jó ügynek áldozza, hasonlíthatatlanul nemesebb szellem mint az, a ki azt hiszi, hogy a világ erkölcsi állapota éppen oly változhatatlan, mint az anyagi természet törvényei, s a maga tétlenségét szivhidegítő bölcselkedés által kívánván igazolni, nem gyulad rokonérzetre azon számtalan embertársai iránt, a kik sötétségben ülnek, és semmit sem teszen a vallásnak terjesztésére, a melyről pedig azt hiszi, hogy az égből jött alá.

Azonban oly időben, mint korunk, midőn a keresztény vallást meszszi helyekre terjeszteni iparkodunk, van egy veszély is, mely figyelmünket igényli. E veszély az, hogy a kereszténység terjesztésének legjobb módját elhanyagoljuk; nem vesszük tekintetbe, hogy nekünk közelebbi kötelezettségeink vannak, mint a pogányok térítgetése, és megfeledkezünk azokról a követelésekről, melyeket a vallás a mi házunkban, a mi tűzhelyünkönél támaszt irántunk. Ebben, valamint más ügyben is, a mi legfontosabb teendőink csendesek, tartózkodók és zajtalanok szoktak lenni; kevésbé vonják magokra a közfigyelmet, és a képzelődést nem igen szokták ingerelni. A kereszténység terjesztésében azok a legsikeresebb fáradozások, melyeket legkevesebben vesznek észre, melyeket semmi folyóiratban sem említnek, semmi évi gyűléseken sem kürtölnek ki és a melyeket ékesszólás nem örökít meg. Mivel pedig ilyszerű törekvést csak lelkiismeretünk és az Isten szab előnkbe, és mivel az folytonos, kitartó és lankadatlan munkásságot követel, nagyon hajlandók vagyunk mellőzni; kivált midőn a korszellem valamely általános kedvelt helyettest állít elő, és mi lelkiismeretünket megnyugtathatjuk oly munkák által, a melyek kevés önmehtagadást követelnek; mégis azt mondják rólok, hogy a keresztényi szeretet legnagyobb művei. Innen van, hogy a midőn legtöbbet beszélnek a kereszténység terjesztésére irányzott munkálatokról, megeshetik, hogy tényleg és valósággal akkor tesznek azért legkevesebbet. Halljuk a megáradott hegyi folyam zúgását, s azt gondoljuk, hogy a mezők teljesen meg lesznek öntözve; holott a folyam a maga hatalmát csak ama patakok és csermelyek véstteljes egyesülésének köszöni, melyek azelőtt nyugodtan folydogáltak ezer kis csatornában, az elfedett gyökereket öntözték és folyásokat nem füleinknek, hanem szemeinknek adták hirül az üde zöldségben, mely körülettök mindenütt virult. Illő tehát, hogy midőn a keresztény vallás távol tartományokban való terjesztésének új-új módjait találják fel, az embereket a hit terjesztés régi jó módjaira gyakran emlékeztessük, és kiemeljük azon módoknak előnyeit, a melyek csaknem minden embernek hatalmában állanak, a melyek nem kívánnak nagy terjedelmű társulatokat és nem tesznek ki minket a tulságos dicsőítés kísértéseinek. Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy bármely szolgálat, ha az a mi vallásunknak csak némi tisztasággal leendő terjesztésére is alkalmas, mellőzendő. De az

elsőséget mégis azoknak a törekvéseknek kell adnunk, melyeket Isten az embereknek az élet minden állapotában és körülményei közt egyenes kötelességökké tett. E módok közül kettőt röviden meg kívánok említeni.

Először is minden embernek éreznie kell, hogy míg más emberek szívére és jellemére való befolyása nagyon korlátolt, addig saját szíve és lelke feletti hatalma nagy és folytonos; és hogy a kereszténység terjesztésében való buzgalmának kiválóan abban kell mutatkozni, hogy azt a saját maga szellemével és életével terjeszti. Jusson eszébe, hogy ő éppen oly hivatásosan terjeszti Isten országát az által, ha saját értelmi és erkölcsi életét gyarapítja, mint az által, ha azt másokkal megismerteti. A mi legelső teendőnk saját házukban, legfőbb munkánk saját lelkünkben van. Esztelenség mások lelki idvességeért szorongató gondokról beszélni, ha saját lelkünket elhanyagoljuk. Személyes erényesség és vallásosság nélkül, ha akarunk sem sokat tehetünk Krisztus ügyében. Csak úgy adhatunk másoknak tiszta és üdvös nézeteket Istenről, ha róla és kötelességeinkről saját felfogásunk tiszta. Előbb mi magunknak kell éreznünk a vallás hatalmát, különben nem tudjuk másoknak őszinte és hathatós buzgalommal ajánlani. Akarunk-e tiszta kereszténységet terjeszteni? Ha azt akarunk, gondoskodjunk, hogy az a mi lelkünkbe plántáltassék és ottan gyökeret verjen, s a mások idvessége iránt töprenkedő foglalkozás soha se vonjon el minket a saját magunk feletti örökösödéstől s a kegyesség csendes és zajtalan kötelességeitől.

A második mód szoros kapcsolatban van az elsővel. Ez a példaadás. Ez olyan mód, mely minden embertől kitélik. Bárminő legyen is a mi helyzetünk az életben, vannak kötelességei, melyeket ha hűségesen teljesítünk, lényeges szolgálatot teszünk az erkölcsiségnek és kegyességnek. A kereszténység terjesztése ezen módjának hatásos voltát alig lehet kiszámítani. A példának mélyen beható ereje van, s a szemlélőt zaj nélkül alakítja át, s az erőszak látszata nélkül vonzza. A valódi keresztény élet többet tesz a kereszténység terjesztésére, mint gazdag pénzadományok. Jézusnak e tekintetben legkiválóbb tanítása az, hogy „láttassuk az emberekkel a mi jó cselekedeteinket“, ha arra akarjuk őket vezérelni, hogy „dicsőítsék a mi aytánkat a mennyben“. Hadd lássák az emberek mi bennünk, hogy a vallás valami valóság, hogy több mint fennhangzó üres szó, hogy korlát a bűn, erős vár a kísértetek ellen,

forrása az igazságos és hasznos munkásságnak. Ne tekintsék az emberek üres formának, mulékony érzelemnek, hanem hiveséges társnak az életen át, mely a maga tisztaságát árasztja a mi mindennapi foglalkozásainkba, hajlékainkba kísér, megőrzi a mi becsületességünket ügyesbajos dolgainkban, méltatlanságok s háborgatások idején kedélyünket szeliden lecsillapítja, alkalmasokká tesz minket, hogy mások iránt rokonérzéssel viseltessünk, béketűrők és vidámok legyünk a nyomoruságokban, igazságosak ítéleteinkben s mások javáért áldozatra hajlandók; s ekként remélhetjük, „hogy a mi világosságunk nem fog hasztalan fényleni“, hogy némely szunnyadozó lelkiismeret a vallás dicső és hathatós volta mellett felmutatott eme bizonyágtételünk által fel fog ébresztetni; és hogy a kereszténységnek sok világias vallója megismeri ebből a maga kötelességeit, és megpirul azon a bűnös ellentétben, melyben önmagával van, és hogy sokan, a kikben a mi vallásunk igazságának ismeretes bizonyítványai nem birtak teljes hitet kelteni, a keresztény vallás égi természetének ezen gyakorlati és egyszerű bizonyítékai által az igazság megismerésére vezéreltetnek. Minden ember oly lényektől van körülvéve, a kik többé vagy kevésbé a rokonérzet és utánzás szerint változnak, és azért kötelessége, hogy természetünknek ezen közlékeny elemét a kereszténység szolgálatára fordítsa.

Azt hiszem, azon megjegyzéseimből, hogy a kereszténységet jó példaadásunkkal kötelességünk terjeszteni, nem fogják azt a következtetést vonni, hogy a vallásosságot fitogtatnunk kell, s a keresztény embernek folyton arra kell törekednie, hogy belsejét és jócselekedeteit a világ elébe vigye utánzás végett. Az a könyv, mely azt rendeli nekünk, hogy példányképek legyünk, azt is mondja, hogy kerüljük a fitogtatást, sőt hogy jótétemények gyakorlásánál és könyörgéseinkben keressük a teljes magánosságot. Semmi sem rontja meg annyira a példa hatását, mintha azt feltünővé iparkodunk tenni. A jóság csak úgy lehet vonzó, ha alázatos, szerény, igénytelen; nem kívánja magát láttatni, nem keresi a nagy és feltünő alkalmakat, hanem minden erőlködés és mellékcziel nélkül kegyes és szives szolgálatokban nyilatkozik, a melyek oly egyszerűek, oly részletesek, oly állandók és megszokottak, hogy önkéntesen meggyőződünk a szívnek, melyből származtak, őszinte jóindulatáról és tisztaságáról. Az ilyen jóság nem vész el nyomtalanul. Megdicsőíti magát épp azon alázatosság által, mely körülve-

szi, miként a nap fénye gyakran sajátságos ragyogással tör át azon a fellegen mely elhomályosítással fenyegeté.

A tiszta és nemes érületben való példaadás, mit az emberek annál igazibbnak találnak, minél inkább megismerik, a kereszténység terjesztésének és prédikálásának a legjobb módja. E nélkül az emberek megtérítésére irányzott buzgalom csak kisebbséget okoz az ügynek. A rossz, avagy csupán középszerűen erkölcsös ember, ha ez ügyben elől kíván járni, csak gyanussá teszi a jobb emberek törekvését, és ez által a világ arra a gondolatra jön, hogy a kereszténység terjesztésére intézett törekvések mind csupa örvék más czélok leplezésére. A ki nem akarja elvállalni azt a fáradságot, hogy magát folytonosan tökéletesítse, ne legyen térítő sem otthon, sem messze földön. A kit szomszédai aljasnak, álnoknak, cselszövőnek, kötekedőnek és barátságtalannak ismertek meg, ne beszéljen a maga érdekelttségéről mások lelkének ügyében. Az ő élete oly bántalom a vallás ellen, melyet sem annak terjesztésében tanusított buzgalma, sem pénzadományai által nem tehet jóvá; sőt ez a bántalom még súlyosodik az által, ha ő ily módon akarja magát igazolni, s így akar bocsánatot eszközölni.

Átalánosan tudva van, hogy a kereszténység terjedésének a pogány országokban legnagyobb akadály a keresztény népek nyilvánvaló és tagadhatatlan romlottsága. Azért irtóznak a mi vallásunktól, mert mi oly szerencsétlen mintaképei vagyunk annak. Azok a pogányok nem tudják ugyan olvasni a mi könyveinket, de tudják olvasni életünket, s csoda-e aztán, ha megvetéssel utasítanak vissza oly rendszert, mely alatt a vétkek anynyira dúsan tenyészni látszanak. A két Indiában lakó indusoknak igazok van, midőn a keresztényeket kevésse tartják jobbaknak önmagoknál. Ezzel a névvel szerintök együtt jár a hűtlenség, csalárdság, rablás, gyilkosság. Csodálkozhatunk-e, ha nem örömet fogadják a kereszténységet abból a kézből, mely őket lánczra verte, megrabolta? E szerint a rossz példaadás a kereszténységnek legnagyobb ellensége itthon ugy, mint távol országokban; s kétségkívül csekély jót tehetünk ott künn mindaddig, mig itthon jobbak nem leszünk, mig a valódi keresztények önnön vallásukat jobban nem értik és nem gyakorolják és saját példájok és befolyások által anynyira el nem terjesztik azt embertársaik között saját országokban, hogy a keresztény népek tekintete kevésbbé utálatos és visszataszító legyen a zsidókra, mahumedánokra és pogányokra

nézve. A legelső munkát min magunkra kell fordítanunk; és valójában, ha a mi vallásunk nem volna alkalmas arra, hogy több gyümölcsöt teremjen mi magunk között; nekem úgy tetszik, hogy ez esetben annak terjesztése nem érdemelne semmi lángoló buzgóságot. Az a kérdés nagyon fontos, hogy vajjon a pogány tartományok nyernének-e az által, ha azokat egészen olyanokká tehetnők, a minők jelenben az ugynevezett keresztény nemzetek? Hogy a változás sok tekintetben jótékony leune, azt megengedjük; de menynyi sötét folt maradna jellemükön? Azután is éppen úgy háboruskodnának és úgy ontanák egymás vérét, mint most, a sérelmeket éppen oly dühösen megtorolnák, a nyereséget és kitüntetést éppen úgy imádnák; az élet mindennapi ügyeit akkor is az el nem palástolt önzés elvei szerint intéznék; és az igazságtalanságnak még egy olyatén tanításában is részesülnének, melyet eddig nem ismertek, abban tudniillik, hogy kárhoztassák és gyalázzák azon embertársaikat, a kik a theologia legbonyolultabb kérdéseit illetőleg netalán más nézetben volnának mint ők. Az igazság ott áll, hogy a keresztény nemzeteknek szükségök van egy valódi reformra, mely ehez a névhez méltó legyen. Szükséges, hogy az ő buzgalmok nem anynyiban a vallásnak idegen tartományokban leendő terjesztésére legyen irányozva, mint arra, hogy annak egyszerű világos tanításait mindennapi foglalkozásaikra, gyermekeik növelésére, a szolgálattal és alattvalóikkal való bánásmódra és önnön társadalmi és vallásos életökre alkalmazzák. Szükséges megérteniök, hogy az embernek kegyességét nem anynyiban az ő hitvallásából vagy meghatározott vallásos gyakorlataiból kell megítélni, hanem inkább abból, hogy saját akaratát, szenvedélyeit, világi érdekeit és ítéleteit menynyiben rendeli alá a kereszténység elismert kötelmeinek, s jelesen egy olyan emberszeretettől, mely főbb vonásaiban hasonlít Jézus Krisztus szelidségéhez, erélyéhez és türelméhez. Szükségök van arra, hogy felebarátjok hitbeli nézeteinek szigorú nyomozásával felhagyjanak és komolyan igyekezzenek azon, hogy az érzelmek és cselekedetek megbirálására sokkal nemesebb mértéket kerítsenek a magok számára és közöljenek másokkal, mint a milyent eddig a keresztény vallásból vettek. Szóval, meg kell ismerniök a kereszténység valódi becsét és célját az egyedül célra vezető és hatásos módon, hogy tudniillik annak Isten és ember iránti

szeretettel ihlető szellemét bővségesen vegyék magokba. Ha most a társulatok korában helyénvalónak tartanók a keresztényvallás terjesztésére még valamely más intézményt ajánlani, egy oly társulatot ajánlanánk, melynek tagjai kötelesek lennének egymást az által segíteni és buzdítani, hogy a Jézus hegyi beszéde tanításai szerint éljenek. Menynyire lenne hatása egy ilyen intézménynek, nem merjük előre megmondani; de arról az egyről biztosak lehetünk, hogy ha sikerülne, sokkal többet tenne a kereszténység terjesztésére, mint a többi társulatok öszszesen, amelyek jelenleg a keresztény világ pártolásában részesülnek.

szeretettel ihlető szellemét bővségesen vegyék magokba. Ha most a társulatok korában helyénvalónak tartanók a keresztényvallás terjesztésére még valamely más intézményt ajánlani, egy oly társulatot ajánlanánk, melynek tagjai kötelesek lennének egymást az által segíteni és buzdítani, hogy a Jézus h e g y i b e s z é d e t a n i t á s a i szerént éljenek. Menynyire lenne hatása egy ilyen intézménynek, nem merjük előre megmondani; de arról az egyről biztosak lehetünk, hogy ha sikerülne, sokkal többet tenne a kereszténység terjesztésére, mint a többi társulatok özszesen, amelyek jelenleg a keresztény világ pártolásában részesülnek.
